

Леся КОВАЛЬСЬКА, Олександр ПАРХОМЕНКО, Ірина ФІЛОНЕНКО

ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ З РОСІЄЮ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Досліджено вплив повномасштабного воєнного вторгнення росії на туристичну галузь України. Проаналізовано основні виклики, втрати та трансформації у сфері туризму. Окреслено шляхи адаптації до нових реалій, розглянуто перспективи відновлення галузі в післявоєнний період.

Ключові слова: туристична галузь, російсько-українська війна, внутрішній туризм, економіка, туристичний збір.

Abstract:

Lesia KOVALSKA, Oleksandr PARKHOMENKO, Irina FILONENKO. THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE AMID THE FULL-SCALE WAR WITH RUSSIA: TRANSFORMATIONS AND NEW DEVELOPMENT VECTORS

This article explores the state of Ukraine's tourism industry during the full-scale russian-ukrainian war, analyzing its transformational processes, challenges, and prospects for further development. The armed aggression by the russian federation has caused profound changes in all spheres of public life, particularly in tourism – one of the most crisis-sensitive sectors of the economy. The authors highlight significant losses in tourism infrastructure, a reduction in tourist flows, disruptions in logistics, a decrease in investment attractiveness, and the curtailment of international tourism. The article emphasizes the absence of a comprehensive state strategy for tourism development during martial law and in the post-war period. Current challenges demand not only immediate responses but also a rethinking of tourism's role as a component of the national economy, a tool of cultural diplomacy, a means of preserving identity, and a driver of social recovery. Attention is drawn to the need to study international experiences (e.g., Slovenia, Croatia, Egypt) to develop effective mechanisms for the restoration of Ukraine's tourism sector. The novelty of this research lies in its attempt at a systematic analysis of the tourism sector's transformations during wartime, the identification of adaptive models, and the emergence of new forms of tourism activity, such as domestic tourism, volunteer tourism, and individual excursions. Particular attention is paid to statistical data on tourism activity in Ukraine between 2019 and 2024, including volumes of domestic and outbound tourism, dynamics of foreign arrivals, and shifts in the structure of tourism demand. The study considers socio-economic factors influencing the tourism market, including mass migration, changes in consumer behavior, adjustments in pricing policy, and travel restrictions for certain categories of citizens. It notes the growing popularity of the Carpathian tourism region, the increasing number of tourists in Kyiv, and the revival of bus tourism as a more affordable travel option. This article contributes to the formation of a scientific foundation for the development of state tourism policy during and after the war. The findings have both academic and practical significance for designing strategies to restore territories, enhance economic stability, and promote national unity through sustainable tourism tools.

Keywords: tourism industry, russian-ukrainian war, domestic tourism, economy, tourist tax.

Постановка науково-практичної проблеми. Повномасштабна російсько-українська війна спричинила глибокі трансформаційні процеси в усіх сферах суспільного життя, зокрема й у туристичній галузі [11]. Туризм, як одна з найчутливіших до кризових явищ галузей економіки, зазнає значних втрат, що проявляються у зменшенні туристичних потоків, припиненні міжнародного туризму, зниженні інвестиційної привабливості регіонів, руйнуванні туристичної інфраструктури, порушенні логістичних зв'язків тощо [22].

У цьому контексті науково-практичною проблемою є визначення сучасного стану туристичної галузі України в умовах воєнного стану, виявлення основних викликів та ризиків, а також окреслення перспектив розвитку і стратегічних підходів до відновлення та трансформації туризму у післявоєнний період. Вирішення цієї проблеми є край важливим для формування ефективної державної політики у сфері

туризму, забезпечення стійкості регіонального розвитку та збереження культурно-історичної спадщини країни.¶

На сьогодні в Україні відсутня розроблена стратегія або програма розвитку та організації туризму під час воєнного стану та у післявоєнний період, що призведе до суттєвих змін у туристичній галузі. Наразі необхідно планувати національний туристичний бізнес, спираючись на досвід країн, які зазнали воєнної агресії, а також на об'єктивну оцінку сучасних реалій. Однією з ключових позицій для відновлення національного туристичного бізнесу є необхідність наповнення державного та місцевих бюджетів, а також зміна у соціокультурному середовищі та експорту культурної спадщини.

Актуальність і новизна дослідження. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними викликами, які постали перед туристичною галуззю України внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації.

Зруйнована інфраструктура, загрози безпеці, тимчасова окупація частини територій, масова внутрішня та зовнішня міграція, а також глибока економічна криза істотно вплинули на функціонування туристичного сектору. Водночас туризм, як складова національної економіки, культури й ідентичності, зберігає потенціал до відновлення, трансформації та виконання важливих соціально-психологічних і комунікативних функцій у суспільстві. Тому необхідність визначення реалій туристичної галузі України під час російсько-української війни сформована необхідністю окреслення перспектив її подальшого розвитку і аналізом адекватності ролі туризму у національній економіці.

Новизна дослідження полягає у спробі комплексного аналізу стану та динаміки туристичної галузі в Україні в умовах воєнного стану, виявленні адаптаційних механізмів та нових форм туристичної діяльності, що виникли внаслідок війни. У роботі запропоновано авторське бачення можливих векторів розвитку туристичної галузі в післявоєнний період з урахуванням сучасних геополітичних, соціокультурних та економічних реалій.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Тематика цього наукового доробку тісно пов'язана з важливими науково-практичними завданнями, що стоять перед державою, бізнесом і науковою спільнотою, а саме: формування стратегій відновлення туристичного сектору після завершення воєнних дій; розробка нових моделей внутрішнього туризму з урахуванням безпечових викликів; посилення ролі туризму як інструменту культурної дипломатії, національної ідентичності та міжнародної підтримки України; адаптація туристичної політики до кризових умов і потреб громад.

Таким чином, дослідження не лише поглиблює наукове розуміння трансформацій у туристичній галузі, а й має практичне значення для прийняття рішень у сфері державного управління, розвитку територіальних громад та відновлення економіки України в цілому.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблематика розвитку туристичної галузі України з періоду воєнного вторгнення росії в Україну та анексії російською федерацією Кримського півострова почала досліджуватися науковцями та фахівцями з 2014 року. Зокрема, у праці І. Калуцького, Л. Ковальської на основі галузево-територіального аналізу проаналізовано стан розвитку туристичної галузі у період соціально-економічної нестабільності та воєнно-політичного конфлікту [10]. Ю. Горбань у своїй праці робить акцент

на ведення війни росії проти України у контексті інформаційної агресії й втручання у внутрішні її справи [4]. Негативний вплив російсько-української війни: зменшення внутрішніх й міжнародних турпотоків, капіталонадходжень у бюджет країни розкрито у праці Н. Барвінок, М. Барвінок [1]. Проте, активно висвітлювати цю проблему науковці почали з періоду повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну. Серед ключових праць, що торкаються цієї теми, варто відзначити дослідження, присвячені впливу війни на економіку туризму [12], зміні туристичних потоків, руйнуванню інфраструктури та трансформації внутрішнього туризму [21].

Так, у публікаціях розглянуто вплив затяжної війни в Україні на світову політику, ймовірність збільшення навантажень на глобальні ланцюги постачання та роздроблення глобальних торговельних та інвестиційних мереж [17].

Попри зростання кількості публікацій за останні три роки, більшість з них мають фрагментарний характер і висвітлюють окремі аспекти проблеми. Системний аналіз впливу повномасштабного воєнного конфлікту на туристичну галузь, її адаптаційні стратегії, перспективи розвитку та роль у повоєнному відновленні країни все ще потребує комплексного дослідження. Це й зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення теми.

Виклад основного матеріалу. Туристична галузь під час війни між росією та Україною перебуває у стані стагнації. Ця повномасштабна війна спричинила низку негативних процесів, серед яких масова міграція (еміграція, реєміграція, вимушене внутрішнє переміщення), економічний спад, мародерство з боку окупантів. Усі ці процеси безумовно впливають на соціальні відносини між людьми, зокрема споживачами туристичних послуг.

Національний туристичний ринок у період війни є нестабільним і зазнає впливу як об'єктивних (стан туристичної інфраструктури, кваліфікація працівників у сфері послуг, доступність інформації про туристичні атракції), так і суб'єктивних (політичні та економічні умови, анексія територій, пандемія) факторів.

Незважаючи на ці виклики, туристична галузь в Україні продовжує функціонувати. Згідно з даними Державної служби статистики за 2000–2022 рр., туристичний бум за кількістю туристів, обслугованих туроператорами та туристичними агентами (за видами туризму), припав на 2019 р. (за винятком тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополь, а також тимчасово окупованих територій Доне-

цької та Луганської областей) і склав 6 132 097 осіб. З них: виїзний туризм – 5 524 866 осіб, внутрішній туризм – 520 390 осіб, в'їзний (іноземний) туризм – 86 840 осіб [6].

За даними Міністерства інфраструктури України, пік в'їзного (іноземного) туризму припав на 2003 р. і становив 590 641 особу із загальної кількості 2 856 983 особи, обслугованих туроператорами та туристичними агентами (за видами туризму). З них: 344 332 особи – виїзний туризм, 1 922 010 осіб – внутрішній туризм [14].

З 2014 р. кількість іноземних туристів різко скоротилася через воєнний стан країни. З 2016 р. потік міжнародних туристів, у тому числі виїзних туристів, збільшився завдяки безвізовому режиму з країнами ЄС. Цьому процесу також сприяли однакові ціни на туристичні продукти на міжнародному і національному ринках. У 2020 р. кількість як виїзних, так і в'їзних туристів, з урахуванням карантинних заходів, пов'язаних з пандемією Covid-19, також значною мірою зменшилася.

У порівнянні з 2024 р в'їзд іноземних туристів скоротився майже у 10 разів. За даними Державної прикордонної служби України з 01 січня по 01 липня 2024 р. Україну відвідало понад 1,1 млн іноземних громадян зі 172 країн світу [5]. Загалом, за перше півріччя 2024 р. Україну відвідало 497 847 громадян з країн ЄС, а це 41,89% від загальної кількості іноземців, що в'їжджали в Україну від початку 2024 р. [3].

Кількість громадян з Молдови, які відвідали Україну, перевищує загальну кількість

громадян ЄС та складає 519 906 особи, це 43,75 % від загальної кількості іноземців (рис. 1).

Таким чином, громадяни ЄС та Молдови складають 85,64 % від усіх іноземних гостей, що приїздили в Україну у першому півріччі 2024 р. Однак, варто зазначити, що такі країни, як США, Ізраїль та Туреччина входять у 10 лідерів за відвідуваністю України. У 2023 р. ситуація була подібна – тоді з майже 2,5 млн іноземних громадян, що в'їхали в країну протягом року, трохи більше одного мільйона склали власне громадяни Молдови.

З огляду на напружену воєнну ситуацію в Україні та значну окупованість території помітно зріс попит на закордонні поїздки, зокрема, до країн ЄС. Найпотужніші потоки виїзду зорієнтовані у напрямку сусідніх держав: Польщі, Угорщини, Молдови, Словаччини.

За даними моніторингу компанії «Join Up!» попит на туризм серед громадян України у 2023 р. зріс. Протягом 2023 р. туроператор продав тури понад 158 тис туристів. Середня кількість людей в одному турі залишилася такою ж, як у довоєнний час – 2–3 людини. Однак у 2023–2024 рр. подорожували, як правило, мама з дитиною та бабусею чи подругою.

За даними Всесвітньої туристичної організації у 2022 р. понад 0,9 млн туристів подорожували за межі України – це вдвічі більше за показник 2021 р. [23] (рис. 2). Це становить лише 63% від кількості мандрівників допандемічного часу.

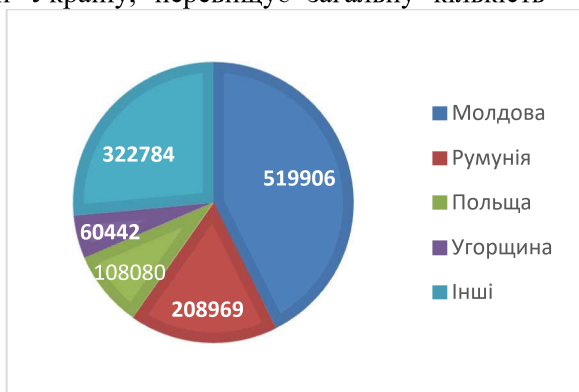

Рис. 1. В'їзд в Україну (за громадянством)

Після початку повномасштабної війни відпочивати за кордоном стало дорожче завдяки додатковим витратам на проїзд до закордонних летовищ, що збільшило вартість турів. Наприклад, середня вартість туру у 2021 р. становила 454 \$, у 2023 р. – 562 \$. Тому туристи обирають дешевші варіанти, зокрема ті, хто надавали перевагу п'ятизірковим готелям Туреччини, тепер бронюють апартаменти в Чорногорії. Також у 2023 р. зросла пропозиція на авто-

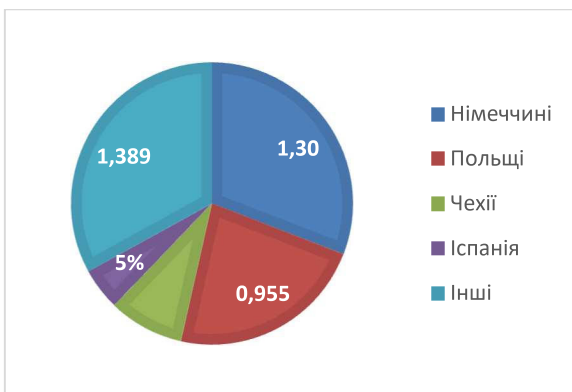

Рис. 2. Виїзд громадян з України

бусні тури, оскільки вони дешевші (вартість поїздки автобусом на 14 днів орієнтовно коштувала, як семиденний авіатур).

За даними туроператора Join UP (найбільшого в країні) внутрішній туризм в Україні зараз перебуває на піку зростання [16, 2]. Попит спровокували, зокрема, обмеженням на виїзд чоловіків із країни та економічне становище туристів, які раніше перевагу віддавали іноземним курортам. Тому основний потік припав на

внутрішній туризм (рис. 3).

З огляду на продовження активної фази війни з 38 % українців, що подорожують 24 % зайняті у внутрішньому туризмі (рис. 4). У 2022 р. столицю відвідали 172 000 внутрішніх туристів (внутрішніх та іноземних). Це у 12,2 рази менше, ніж у 2021 р. У 2023–2024 рр. перевагу

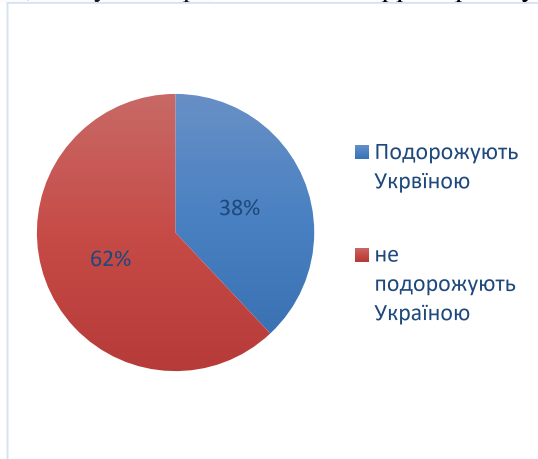

Рис. 3. Частка українців у внутрішньому туризмі

У м. Києві (2023 р.) проведено 360 безкоштовних екскурсій, які відвідали понад 7,5 тис туристів. Екскурсії для іноземців тут проводять для тих, як правило, хто приїхав у справах, пов'язаних із війною, через волонтерську, медичну або журналістську діяльність. Кількість заброньованих турів за перший квартал 2023 р. збільшилася майже у двічі порівняно з аналогічним періодом 2022 р. Так, у грудні 2023 р. частка турів Україною становила 43 %. Літній сезон 2023 р. демонструє певну динаміку зростання продажів у туристичному секторі на 10–15%. Іноземні гості (15 %) переважно з Польщі, Німеччини, Великої Британії, Нідерландів, США. Метою подорожі здебільшого є відпочинок – 43,6 %, по роботі – 19,7 %, відвідини друзів і родичів – 15,4 %. Також, транзит – 6,1 %, волонтерство – 4,7 %, зміна проживання (внутрішньо переміщені особи) – 4,4 %, лікування – 1,9 %, навчання – 1,6 %, участь у заходах – 1,3 %.

У довоєнний період (2021 р.) експорт послуг становив 13156,5 млн \$ (114,2 %) порівняно із 2020 р., імпорт – 7593,4 млн \$ (132,9 %). Позитивне сальдо становило 5563,1 млн дол (у 2020 р. також позитивне – 5808,7 млн \$). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,73 (у 2020 р. – 2,02). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 220 країн світу [9].

За I півріччя 2024 р. експорт товарів становив 19598,4 млн \$ (100,3 %) порівняно із I півріччям 2023 р., імпорт – 33204,8 млн \$ (109,0 %). Негативне сальдо склало 13606,4 млн

у відпочинку віддали українці в Карпатському туристичному регіоні. Встановлено, що Прикарпаття у 2024 р. з туристичною метою відвідало 2,5 млн людей [15]. Нині у столиці стали користуватися попитом індивідуальні екскурсії, оскільки їх простіше організувати. Однак, вони не стали масовим явищем.

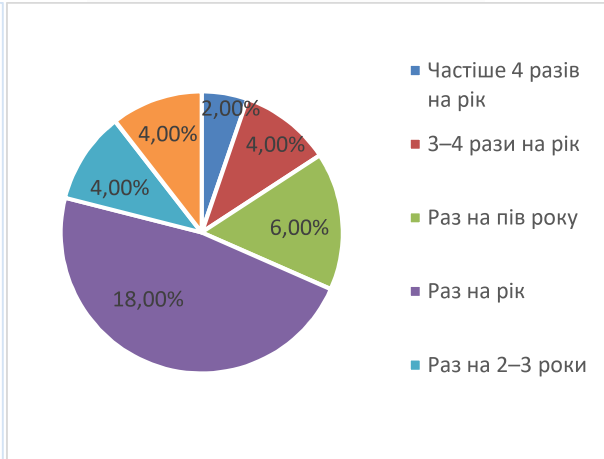

Рис. 4. Залученість українців до внутрішнього туризму

\$ (за I півріччя 2023 р. також негативне – 10937,4 млн \$). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,59 (за I півріччя 2023 р. – 0,64). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 223 країн світу.

Щодо виїзного туризму, то, в основному, географія місць відпочинку дещо змістилась у зв'язку з девальвацією гривні (рис. 5). Переорієнтація відбулась на країни сусіди (ближче і дешевше) та країни, які не підвищували ціни на свої турпропозиції і/чи надають пільги.

У тому числі зріс й індекс цін послуг з тимчасового розміщення (готельних) за всіма категоріями в 2024 р. (%) (рис. 6). Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, туристична галузь у Карпатських дестинаціях зросла майже на 130 % порівняно з минулим роком, зокрема спостерігалася позитивна динаміка збору податків в Івано-Франківській та Львівській областях. Зростання таких зборів спричинене збільшенням кількості відвідувачів, хоча цей показник мав різні рівні протягом 2022 р. [7].

Проте, незважаючи на такі радикальні зміни, туристична галузь все ж поповнювала державний бюджет, хоча й у менших обсягах. Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, за 9 місяців 2022 р. податки до державного бюджету були сплачені на 33,34 % менше, ніж за аналогічний період 2021 р.

Значне падіння фінансових надходжень було зафіксовано у м. Київ – на 43 %, на Чорноморському (південному) узбережжі, зокрема в Одеській області – на 78 %. Часткова зупинка

надходжень до бюджету спостерігалась у Сумській та Чернігівській областях, а повна – у Харківській, Луганській, Донецькій та Хер-

сонській областях. У 2022 р. також зменшилася кількість платників податків на 28 % [7].

Рис. 5. Індеси девальвації гривні відносно долару з 2021 по 2024 рр. (%)

Рис. 6. Індекс цін послуг з тимчасового розміщення в 2024 р. (%)

За 2023 р. в Україні відкрито вісім готелів, з яких п'ять – у західній частині України (м. Львів та область й «Буковель» (Івано-Франківська область)). Інші туристичні напрямки (наприклад, Київ та Одеський регіон) зараз не у тренді. Кількість туристів у м. Одеса зменшилася на 80 %. Такі курорти як Затока, Кароліно-Бугаз мають готелі й бази відпочинку, які практично не працюють.

За даними бенчмарк-системи Hotel Matix, у травні 2023 р. середнє завантаження готелів м. Львів було на рівні 57 %, м. Київ – на 22%, а в м. Одеса – на 25 %. У першому півріччі 2024 р. завантаженість готелів у м. Київ збільшилася до 38 % [8].

За три квартали 2024 р. до державного бюджету від туристичної галузі надійшло податків на 42 % більше (2 млрд 61 млн 976 тис грн), ніж за аналогічний період у 2023 р.

(1 млрд 455 млн 317 тис грн) (рис. 7).

Найбільший ріст податків у порівнянні з аналогічним періодом зафіксовано у м. Київ (на 91 %) та чотирьох областях: Запорізькій (на 98 %), Івано-Франківській – (83 %), Черкаській – (на 65 %), Рівненській – (на 60 %). Від м. Києва до бюджету за 9 місяців поточного року надійшло 675 млн 809 тис грн проти 354 млн 88 тис грн у 2023 році. За рік до повномасштабного вторгнення у 2021 р. сума податкових надходжень від м. Києва була навіть меншою – 559 млн 200 тис грн.

За даними Державного агентства розвитку туризму в Україні туристичний збір за перші два квартали зріс з 69 млн 454 тис грн у 2021 р. до 85 млн 472 тис грн у 2023 р. та 107 млн 73 тис грн 2024 р. У кінці третього кварталу 2024 р. туристичний збір сягнув 173 млн грн, що на 21% більше у порівнянні з аналогічним періодом.

дом 2023 р., де він становив 143 млн грн [7]. Втім, це на 30% менше, ніж у січні-вересні до-воєнного 2021 р., коли надходження від ту-

ризму до місцевих бюджетів становило майже 244 млн грн.

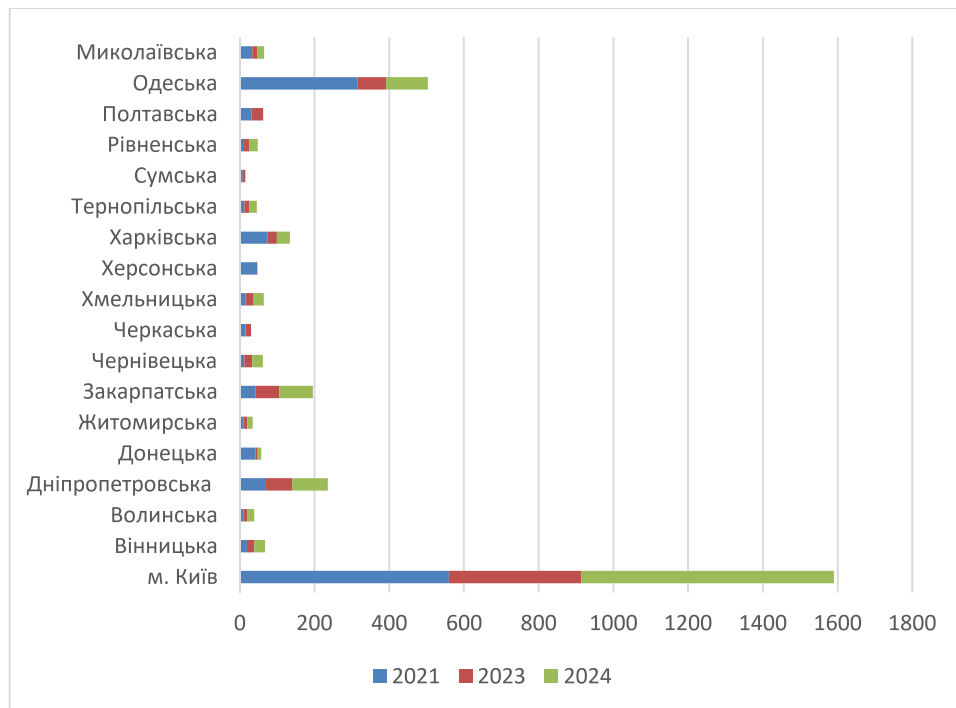

Рис. 7. Надходження від туристичної індустрії до бюджету за 2021, 2023 та 2024 рр.

До лідерів за сплатою туристичного збору увійшли м. Київ та 5 областей: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Дніпропетровська та Київська.

У 2023 р. туристичний збір м. Києва становив 38,8 млн грн, а станом на листопад 2024 р. – 47,95 млн грн. Для порівняння: за дев'ять місяців передвоєнного 2021 р. туристичний збір у бюджет міста становив 46,6 мільйона грн.

Бюджет Львівської області поповнився на 21 млн 688 тис грн (на перше півріччя 2024 р.). Ця сума більша на 221 %, ніж у 2021 році, коли до бюджету Львівщини надійшло – 6 млн 756 тис грн турзбору.

В Івано-Франківській області сума туристичного збору зросла майже на половину – 14 млн 651 тис грн за перше півріччя поточного року проти 8 млн 756 тис грн за аналогічний період [18]. Сума турзбору у Закарпатській області цього року виявилася меншою, ніж торік – 8 млн 638 тис грн проти 9 млн 53 тис грн [20]. У Дніпропетровській області до бюджету надійшло 6 млн 808 тис грн. Це майже на третину більше, ніж за перше півріччя минулого року (майже 5 млн 280 тис грн). Замикає список лідерів Київщина, бюджет якої за рахунок турзбору збільшився у першому півріччі поточного року на 6 млн 472 тис грн. Ця сума майже аналогічна турзбору в регіоні у 2021 р. – 6 млн 127 тис грн.

Податкові надходження до зведеного

бюджету суб'єктів господарювання сфери туризму Івано-Франківської області за 2023 р. склали 166,3 млн грн. За 9 міс. 2024 р. – 183,0 млн грн, або на 10 % більше річних надходжень 2023 р. Туристичний збір у 2023 р. становив 20,4 млн грн, за 11 місяців 2024 р. – 32,5 млн грн, або на 59 % більше річних надходжень 2023 р. Туристичний збір допандемійного та передвоєнного станів до бюджету м. Івано-Франківська представлено на рис. 8.

Протягом січня-листопада 2024 р. до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено майже 22 млн 494 тис грн турзбору. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року цей податок збільшився на 12,9 %.

За три квартали 2024 р. Чернігівська область сплатила до бюджету туристичного податку більше, ніж за аналогічний період 2023 р: 11 млн 188 тис грн проти 7 млн 71 тис грн. У 2021 р. від регіону до бюджету надійшло 13 млн 161 тис грн.

Зауважимо, що ставка збору встановлюється за рішенням місцевих рад за кожну добу тимчасового розміщення у розмірі до 0,5 % для внутрішнього туризму і до 5 % для в'їзного. Станом на 2023 р. суми складали до 30 грн для внутрішнього туризму і до 300 грн для в'їзного туризму. У першому півріччі 2024 р. обсяги податкових надходжень від туристичної галузі України перевищили відповідні показники до-воєнного періоду 2021 р, що свідчить про її

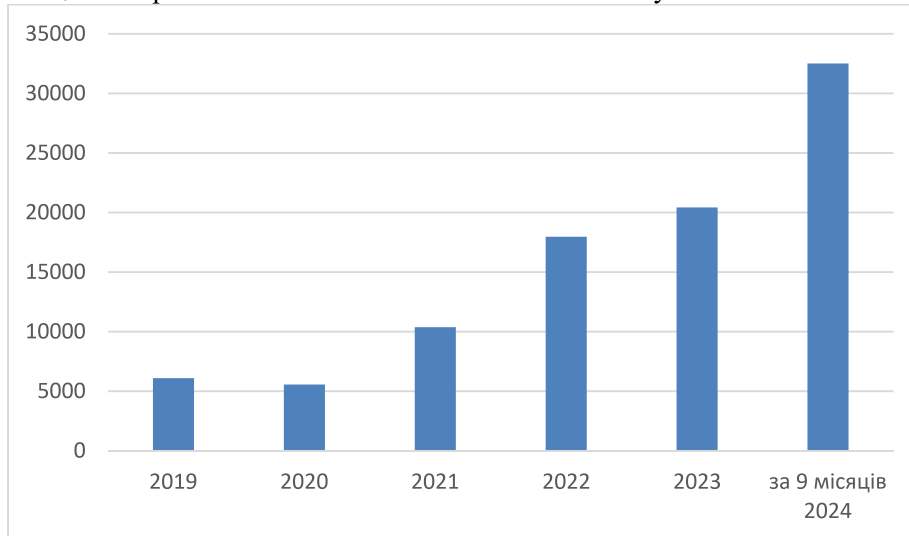

Рис. 8. Туристичний збір в Івано-Франківській області [18]

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Відсутність стратегії розвитку туризму у воєнний і післявоєнний періоди є суттєвим чинником дестабілізації галузі. Це спричиняє системні зміни у функціонуванні туристичної інфраструктури, кадровому забезпеченні та попиті на туристичні послуги. Відтак, першочерговим є розробка державної програми відновлення туризму, орієнтованої на досвід країн, що пережили воєнні конфлікти. Незважаючи на те, що туризм під час війни в Україні знаходиться у фазі стагнації, що зумовлено як об'єктивними (руйнування інфраструктури, зниження доходів населення), так і суб'єктивними (політична нестабільність, девальвація, відсутність безпеки) чинниками, туризм має місце, зокрема у формі внутрішнього туризму. Вразливість галузі до воєнних подій прослідковується у інфраструктурних, соціокультурних та економічних втратах, котрі безпосередньо впливають на туристичний сектор, а також різке скорочення в'їзного туризму з 2022 р. (майже у 10 разів). Війна також призвела до зміни географії туристичних потоків, що відображена у переорієнтації українців на безпечніші напрями – сусідні держави ЄС та дешевші альтернативи традиційним міжнарод-

ним маршрутам (автобусні тури). Проте, внутрішній туризм демонструє позитивну динаміку. Зокрема, з 2022 по 2024 рр. суттєво зріс попит на поїздки до Карпатського регіону, м. Львів та індивідуальні екскурсії у м. Київ. Це частково зумовлено обмеженнями на виїзд для чоловіків, економічними чинниками, а також прагненням підтримати національну економіку. Попри загальне зниження туристичної активності, галузь продовжує поповнювати бюджети різних рівнів. У 2024 р. зафіксовано збільшення податкових надходжень на 42 % у порівнянні з попереднім роком, особливо у західних областях України.

Іноземний туризм в Україні у післявоєнний період потребуватиме потужної рекламної кампанії та гарантій безпеки. Поточна відвідуваність країни з боку громадян ЄС, Молдови, США та інших країн свідчить про потенціал галузі за умови стабілізації ситуації.

Війна стала тригером трансформації туристичної поведінки: туристи шукають безпечніші, дешевші та емоційно-комфортніші варіанти відпочинку. Це відкриває перспективи для розвитку патріотичного туризму з орієнтуванням на екологічний, лікувально-оздоровчо-реабілітаційний, волонтерський у межах країни.

Література:

1. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. Р. 24–33
2. В Україні зростає попит на туризм попри підвищення цін на подорожі. URL: <https://joinup.ua/uk/>
3. В'їзд населення у Європу. URL: <http://mydim.ua/news/world/?id=10796>).
4. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. № 1. С. 136–141.
5. Громадяни яких країн ЄС відвідували Україну найбільше у першому півріччі 2024 року? URL: https://visitukraine.today/uk/blog/4820/which-eu-countries-visited-ukraine-the-most-in-the-first-half-of-2024?srltid=AfmBOorNs9Wyofo21g6-kiFACJkrhtmZER9dNfjJxq-bXV4e_mgleFcN#skilki-gromadyan-jes-vyixalo-v-ukrayinu-z-pocatku-2024-roku
6. Державна служба статистики України Експрес-Випуск. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2024/08/17.pdf>
7. Державне агентство з туризму та курортів. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-n>).
8. Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/trivozhnyy-vidpochinok-popit-na-turistichni-mistsya-v-seredini-kraini-zris-u-devyat-raziv-viruchka-goteliv-na-zakhodi-ukraini-na-50-chomu-i-yak-ukraintsi-podorozhuyut-pid-chas-viyni-31082023-15301>
9. Індекс бізнес-клімату в Україні. URL: <http://www.dw.de/a-17617204>

10. Калущкий І.Ф., Ковальська Л.В. Розвиток туризму в умовах фінансово-економічної нестабільності та воєнно-політичного конфлікту в Україні. Географія та туризм. Наук. зб. Київ Вип. 33. 2015, С. 19-29
11. Ковальська Л.В., Ткаченко Т.І. Вплив туризму на економіку в період пандемії. Людина та довкілля: проблеми неоекології. 2022. Вип. 37. С. 54–64
12. Ковальська Л.В., Чорна Л.В. Соціальний вплив туризму в Україні. Помежів'я історії: національні, культурні та туристичні виміри минулого і сьогодення України : колект. моногра. / Заг наук. Ред. І. Монолатія, Л. Польової. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2023. С.224–231.
13. Ковальська Л.В., Чорна Л.В. Трансформація туристичної галузі в Україні в період 2014-2021 рр. Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації : тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Київ, 8-9 квіт., 2021 р. / М-во освіти і науки України; Інститут модернізації змісту освіти; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв ; Київ. ун-т культури ; Ф-т готельно-ресторанного і турист. бізнесу. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С 186–188.
14. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36316.html?PrintVersion>
15. На Прикарпатті підбили підсумки розвитку туризму в 2024 році. URL: <https://www.if.gov.ua/news/na-prykarpatti-pidbyly-pidsumky-rozvytku-turyzmu-v-2024-rotsi>
16. Рошко С.М., Рішко О.Р. Аналіз діяльності провідних міжнародних туристичних компаній на світовому ринку туристичних послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 52, 2024. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/52_2024ua/25.pdf
17. Стояненко І., Урсатій А. Війна в Україні: наслідки для національної економіки та світу. Advancing in research, practice and education: the XVIII International Scientific and Practical Conference (May 10 – 13, 2022, Florence, Italy). Italy, 2022. V. 18. P. 171 – 178.
18. Туристичний збір Івано-Франківщини. URL: <https://www.if.gov.ua/news/turystychnyi-zbir-ivano-frankivshchyny-u-2023-rotsi-ponad-20-mln-hryven>
19. Туристичні потоки в Україні. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
20. У Закарпатській області місцеві бюджети отримали понад 22 млн грн від туристичного збору. URL: <https://transkarpattia.net/transcarpathia/economic/185127-v-zakarpatskij-oblasti-miscevi-bjudzheti-otrimali-ponad-22-mln-grn-vid-turistichnogo-zboru.html>
21. Kovalska L., Shchuka H., Mikhailuk A. The features of the tourist season 2022 and the prospects for the development of tourism in Ukraine. Slovak international scientific journal. №88, 2024. P. 23-30. DOI: 10.5281/zenodo.13926498
22. Kovalska L., Shchuka H., Mikhailuk A., Zagnibida R., Tkachenko T. Development of tourism is in the epoch of economically-politically reforms and war in Ukraine. Journal of Geology, Geography and Geoecolog. 2020. №29(1). P. 94–101.
23. UN Tourism. URL: <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance>
24. UNWTO. UPL: <https://www.unwto.org>

References:

1. Barvinok N. V., Barvinok M. V. Vplyv rosiisko-ukrainskoi viiny na turyzm v Ukraini ta perspektyvy yoho rozvytku v maibutnomu. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. R. 24–33
2. V Ukraini zrostaie popyt na turyzm popry pidvyshchennia tsin na podorozhi. URL: <https://joinup.ua/uk/>
3. Vzd naselennia u Yevropu. URL: <http://mydim.ua/news/world/?id=10796>).
4. Horban Yu. O. Informatsiina viina proty Ukrainy ta zasoby yii vedennia. Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. 2015. № 1. S. 136-141.
5. Hromadiany yakykh krain YeS vidviduvaly Ukrainu naibilshe u pershomu pivrichchi 2024 roku? URL: https://visitukraine.today/uk/blog/4820/which-eu-countries-visited-ukraine-the-most-in-the-first-half-of-2024?srsId=AfmBOOrNs9WyofO21g6-kiFACJkrhtmZER9dNfjJxq-bXV4e_mgleFcN#skilki-gromadyan-jes-vyixalo-v-ukrayinu-z-pocatku-2024-roku
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy Ekspres-Vypusk. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2024/08/17.pdf>
7. Derzhavne ahentstvo z turyzmu ta kurortiv. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-p>).
8. Zhurnal Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/trivozhnyi-vidpochinok-popit-na-turistichni-mistsya-vseredini-kraini-zris-u-devyat-raziv-viruchka-goteliv-na-zakhodi-ukraini-na-50-chomu-i-yak-ukraintsi-podorozhuyut-pid-chas-viiny-31082023-15301>
9. Indeks biznes-klimatu v Ukraini. URL: <http://www.dw.de/a-17617204>
10. Kaluts'kyi I.F., Kovalska L.V. Rozvytok turyzmu v umovakh finansovo-ekonomichnoi nestabilnosti ta voienno-politychnoho konfliktu v Ukraini. Heohrafiia ta turyzm. Nauk. zb. Kyiv Vyp. 33. 2015, S. 19-29
11. Kovalska L.V., Tkachenko T.I. Vplyv turyzmu na ekonomiku v period pandemii. Liudyna ta dovkillia: problemy neoekolohii. 2022. Vyp. 37. S. 54–64
12. Kovalska L.V., Chorna L.V. Sotsialnyi vplyv turyzmu v Ukraini. Pomeziv'ia istorii: natsiotvorchi, kulturni ta turystychni vymiry mynuloho i sohodennia Ukrainy : kolekt. monohra. / Zah nauk. Red. I. Monolatiia, L. Polovoi. Ivano-Frankivsk : Lileia-NV, 2023. S.224–231.
13. Kovalska L.V., Chorna L.V. Transformatsiia turystychnoi haluzi v Ukraini v period 2014-2021 rr. Hostynnist, servis, turyzm: dosvid, problemy, innovatsii : tezy dopovidei VIII Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., Kyiv, 8-9 kvit., 2021 r. / M-vo osvity i nauky Ukrainy; Instytut modernizatsii zmistu osvity; Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv ; Kyiv. un-t kultury ; F-t hotelno-restorannoho i turyst. biznesu. Kyiv : Vyd. tsentr KNUKіM, 2021. С 186–188.
14. Ministerstvo infrastruktury Ukrainy. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36316.html?PrintVersion>
15. Na Prykarpatti pidbyly pidsumky rozvytku turyzmu v 2024 rotsi. URL: <https://www.if.gov.ua/news/na-prykarpatti-pidbyly-pidsumky-rozvytku-turyzmu-v-2024-rotsi>
16. Roshko S.M., Rishko O.R. Analiz diialnosti providnykh mizhnarodnykh turystychnykh kompanii na svitovomu rynku turystychnykh posluh. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Vyp. 52, 2024. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/52_2024ua/25.pdf
17. Stoianenko I., Ursatii A. Viina v Ukraini: naslidky dlia natsionalnoi ekonomiky ta svitu. Advancing in research, practice and education: the KhVIII International Scientific and Practical Conference (May 10 – 13, 2022, Florence, Italy). Italy, 2022. V. 18. P. 171 – 178.
18. Turystychnyi zbir Ivano-Frankivshchyny. URL: <https://www.if.gov.ua/news/turystychnyi-zbir-ivano-frankivshchyny-u-2023-rotsi-ponad-20-mln-hryven>
19. Turystychni potoky v Ukraini. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
20. U Zakarpatskii oblasti mistsevi biudzety otrymaly ponad 22 mln hrm vid turystychnoho zboru. URL: <https://transkarpattia.net/transcarpathia/economic/185127-v-zakarpatskij-oblasti-miscevi-bjudzheti-otrimali-ponad-22-mln-grn-vid-turistichnogo-zboru.html>
21. Kovalska L., Shchuka H., Mikhailuk A. The features of the tourist season 2022 and the prospects for the development of tourism in Ukraine. Slovak international scientific journal. №88, 2024. R. 23-30. DOI: 10.5281/zenodo.13926498
22. Kovalska L., Shchuka H., Mikhailuk A., Zagnibida R., Tkachenko T. Development of tourism is in the epoch of economically-politically reforms and war in Ukraine. Journal of Geology, Geography and Geoecolog. 2020. №29(1). P. 94–101.
23. UN Tourism. URL: <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance>
24. UNWTO. UPL: <https://www.unwto.org>

Надійшла до редакції 19.04.2025р.